

Duitse Energiewende is een gok

Pieter Pauw (w.p.pauw@gmail.com)

Na Blitzkrieg, Kindergarten en das Ding an sich wordt er weer een Duits woord aan de internationale woordenboeken toegevoegd: Energiewende. Stapsgewijs wil Duitsland in 2050 bijvoorbeeld 80% van haar elektriciteit opwekken uit duurzame bronnen, energieverbruik halveren, en 80% tot 95% minder broeikasgassen uitstoten. Kernenergie wordt uitgefaseerd. De Energiewende is een 'princiële ethische en culturele keuze' en Duitsland's 'eenmalige kans om de wereld een voorbeeld te geven van hoe duurzaamheid en een concurrerende economie samen gaan', aldus het Duitse ministerie van Milieu. Revolutionair is het zeker, maar niet zonder risico's. Prijst Duitsland zich uit de markt, of wordt het een nieuwe wereldleider?

Eens mens moet in zijn leven tijd en energie omzetten in een bestaan. Dat geldt ook voor een groep mensen of een samenleving. Hoe minder tijd en energie het ons kost om onze basisbehoeften te bevredigen (eten, drinken, dak boven het hoofd), hoe meer welvaart wij kunnen creëren met onze resterende energie en tijd. Maar het inzetten van externe energiebronnen, dat zet pas echt zoden aan de dijk.

Nederland had in haar Gouden Eeuw turf en wind. Daardoor hoefde men minder brandhout te verzamelen, en niet zelf te malen, stampen, pompen, zagen, enzovoort. Buiten de Amsterdamse Singelgracht stonden twee eeuwen lang tientallen zaagmolens en in de Zaanstreek werden in 1731 zelfs 584 industriële windmolens geteld. Wij hadden tijd te over en zetten die om in het opbouwen van een grootmacht. Maar wie laagveen afgraaft creëert meren. Molens waren nodig om dat weer droog te malen - zo herschiepen wij ons land maar erg energie-efficiënt was het niet.

In de loop van de 19e eeuw werd steenkool de volgende externe energiebron, met Groot-Brittannië voorop. In het begin van de twintigste eeuw werkten daar meer dan een miljoen mensen in kolenmijnen. Groot-Brittannië werd een wereldmacht waar de zon nooit onderging. Maar zonlicht verdween wel in steden, waar grootschalige steenkoolverbranding de lucht kleurde en geurde en grote gezondheidsproblemen veroorzaakte. Kool wordt nog steeds gebruikt, maar alternatieven bleken beter.

In de 20e eeuw creëerden de Amerikanen een superstaat op basis van goedkope olie. Tussen 1980 en 1999 kostte een liter benzine gemiddeld 29 dollarcent. Dat creëerde een beschaving zonder stoepen en fietspaden - waarom zou je je eigen energie gebruiken om je te verplaatsen? Maar 'America is addicted to oil', zoals G.W. Bush tijdens zijn presidentschap zei, en dat wordt steeds problematischer. Een liter benzine kost in de VS inmiddels ongeveer een dollar, en zal niet meer blijvend zakken. Daar komt nog bij dat de prijs niet gelijk staat aan de kosten. De proceskosten van het oppompen van olie tot de verkoop als benzine bedragen zo'n tachtig dollarcent per liter. Maar Earth Policy Institute heeft de indirecte kosten, zoals klimaatverandering, behandeling van ziektes aan ademwegen, olierampen, en militaire aanwezigheid in het Midden-Oosten, berekend op meer dan 3 dollar per liter. Zelfs als deze onmogelijke berekening er 25% naast zit, zijn de cijfers schokkend. Want iemand betaalt indirect dat viervoudige verschil - nu bijvoorbeeld de longkankerpatiënt en zijn ziektekostenverzekeraar, in de toekomst onze kinderen die lijden onder

klimaatverandering. Zou je al deze kosten (externaliteiten) meenemen in de prijs, dan is olie onbetaalbaar. Weer een grootmacht op zijn retour.

De toekomst ligt dus bij een andere energiebron. Maar welke? De Duitse Energiewende zet in op zon, wind en biomassa. Anders dan turf, kolen en olie, zijn deze bronnen oneindig. De aarde ontvangt in één uur meer energie van de zon, dan de mens wereldwijd in een jaar verbruikt. Wind en biomassa zijn een product van zonne-energie, en zijn er ook in overvloed. In 'offshore' Europa alleen al is genoeg windenergie om zeven keer de gehele Europese energiebehoefte te dekken.

Maar er kleven ook nadelen aan. De weg is lang, want in 2011 wekte Duitsland pas 12% van haar energie duurzaam op. Vooralsnog is de kostprijs (dus niet te verwarren met de totale kosten!) van duurzame energie hoger dan die van fossiele brandstoffen. Of Duitsland met de Energiewende een gouden slag slaat, hangt af van de mate waarin de genoemde externaliteiten bij de prijs van fossiele energie inbegrepen zullen worden, en van hoe snel de prijs van duurzame energie blijft dalen.

Ondertussen worden de Duitse bedrijven die het land tot 's werelds grootste producent van zonne-energie maakten, nu uit de markt gedrukt door zwaar gesubsidieerde en beschermde Chinese bedrijven. Merkel heeft liever Duitse bedrijvigheid in duurzaamheid dan een goedkopere Energiewende op basis van Chinese panelen. Tijdens haar recente staatsbezoek aan China zei Merkel dat Chinese bedrijven moeten begrijpen dat bepaalde subsidies de Europese wetgeving overtreden. Zij verkiest hierbij onderhandelingen boven de confrontatie, maar heeft nog geen resultaat geboekt.

Dat de mens af moet van zijn verslaving aan fossiele brandstoffen is evident. In 2011 produceerde Nederland 4.2% van haar energieverbruik op duurzame wijze. Daarmee behoort zij tot de slechtst scorende landen van Europa. Een tweede Gouden Eeuw is erg ver weg.